

PROLETARIER ALLER LÄNDER VEREINIGT EUCH!

Proletáři všech
zemí spojte se!

Im 19. Jahrhundert war die Lebenssituation der Arbeiterschaft überall in Mitteleuropa mehr oder weniger ähnlich: Sie war durch die Industrialisierung und die damit verbundene horizontale Mobilität vom Lande in die heranwachsenden städtischen Siedlungsräume gezogen und lebte dort unter teilweise schlimmeren, von Entbehrungen gezeichneten Verhältnissen als vorher als ländliche Unterschicht. Arbeitszeiten von den frühen Morgenstunden bis spät in die Nacht, Hungerlöhne, schlechte Wohnverhältnisse, auch Kinderarbeit waren weit verbreitet, um hier nur ein paar Beispiele zu nennen. Das Entstehen von Gewerkschaften und Arbeiterparteien war die Reaktion der Betroffenen auf ihre Armut, soziale Unsicherheit und Rechtlosigkeit. Die Arbeitervereine und die ihnen nachfolgenden Arbeiterparteien verfolgten vor allem zwei Ziele: bei der Linderung der unmittelbaren materiellen Not zu helfen und die Voraussetzungen zu schaffen für eine bessere und gerechtere Zukunft der arbeitenden Menschen. Der erste sozialdemokratische Ortsverein wurde schon 1863 - noch im Kaiserreich Österreich - in Asch ins Leben gerufen. Die tschechischen Sozialdemokraten gründeten in Prag 1878 mit ganz ähnlichen Zielsetzungen eine eigene Partei.

Die sozialdemokratische Partei bezweckt auf friedlichem und gesetzlichen Wege, lediglich durch die Macht der öffentlichen Überzeugung, die vollständige Gleichberechtigung aller Staatsbürger, und zwar in politischer Beziehung durch die Herstellung des freien Staates vermittels der Einführung des allgemeinen direkten Wahlrechts für alle Vertretungskörper, und in sozialer Beziehung durch den Selbstgenuß des Ertrages der Arbeit des Einzelnen vermittels Produktivassoziationen, gefördert durch den freien Staat. In nationaler Hinsicht vertritt die sozialdemokratische Partei das Selbstbestimmungsrecht der Nationen.

Sociálně-demokratická strana zamýšlí mírovou a zákonnou cestou, pouze silami veřejného přesvědčování, dosáhnout plného zrovnoprávnění všech státních příslušníků, a to - v politických vztazích vybudováním svobodného státu prostřednictvím zavedení všeobecného přímého volebního práva pro všechny zastupitele, a v sociálních vztazích vlastním využíváním pracovního zisku jednotlivce prostřednictvím „produktivních asociací“, podporovaných svobodným státem. Z národního hlediska zastupuje sociálně-demokratická strana právo na sebeurčení národů.

Aus dem ersten österreichischen sozialdemokratischen Aktionsprogramm vom 30. August 1868

Z prvního rakouského sociálně-demokratického akčního programu z 30. srpna 1868

PROLETÁŘI VŠECH, ZEMÍ SPOJTE SE!

V devatenáctém století byla životní situace pracujících v celé střední Evropě více méně podobná. Kvůli industrializaci a s tím spojenou horizontální mobilitou se pracující stěhovali z venkova do rostoucích městských aglomerací a zde žili v zčásti horších podmínkách a ve strádání než dříve jako venkovská spodina. Pracovní doba od brzkých ranních hodin do pozdní noci, bídné mzdy, špatné podmínky pro bydlení, rovněž velmi rozšířena byla dětská práce, abychom zde uvedli několik příkladů. Vznik odborů a dělnických stran byl reakcí dotčených osob na jejich chudobu, sociální nejistotu a bezprávi. Dělnické spolky a po nich následující dělnické strany sledovaly především dva cíle: pomoc při zmírnění bezprostřední materiální nouze a vytvořit předpoklady pro lepší a spravedlivější budoucnost pracujících lidí. První místní sociálně-demokratickým spolek byl uveden do života již v roce 1863 - ještě za rakouského císařství. Čeští sociální demokraté založili v roce 1878 v Praze vlastní stranu s podobnými cíli.

Anna Altmann, geboren 1831 in Böhmisches-Leipa, war die erste sozialdemokratische Agitatorin in Gesamtösterreich. Schon 1866 organisierte sie einen erfolgreichen Textilarbeiter-Streik um höhere Löhne.

Anna Altmann, narozena roku 1831 v České Lípě, byla první sociálně-demokratickou agitátorkou v celém Rakousku. Už v roce 1866 zorganizovala úspěšnou stávkou za zvýšení platů textilních dělníků.

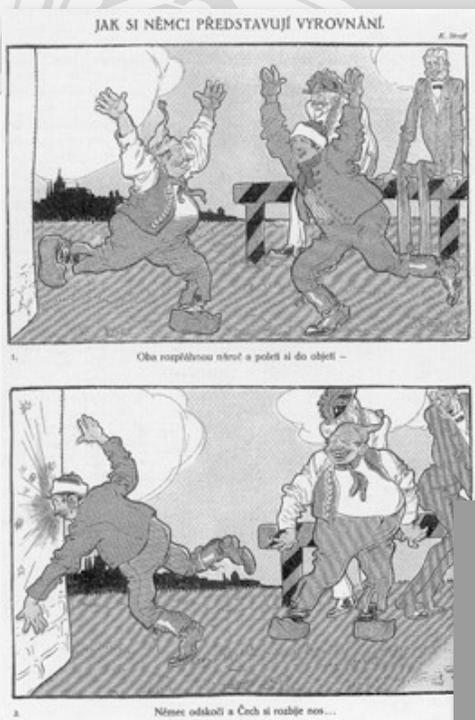
Die ersten sozialdemokratischen Abgeordneten Österreichs, 1897

První sociálně-demokratictí poslanci Rakouska, 1897

Wie sich der Wenzel die Aussöhnung vorstellt.
Jak si Vacláv představuje smíření.
Quelle/Zdroj: FIGARO, XLIII (1899)

Das 19. Jahrhundert war das Zeitalter des Nationalismus, welcher sich nicht nur positiv, zum Beispiel bei der politischen Einigung Italiens und Deutschlands, auswirkte, sondern auch negativ, weil er ein geistiges Klima schuf, das die Mentalität und das Handeln der in der ersten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts aktiven Politiker maßgeblich bestimmte. Nachdem sich 1867 die österreichische Monarchie mit den Ungarn geeinigt hatte, fühlten sich vor allem die Tschechen hintergangen und suchten zunehmend nach nationalen Lösungen, welche sich nicht mehr im Rahmen des deutsch dominierten altösterreichischen Staates hätten verwirklichen lassen. Für die eigentlich erfolgreiche Sozialdemokratie bedeutete dies, dass der von ihr gewollte Internationalismus nicht mehr praktikabel war. Kurz nach der Jahrhundertwende trennten sich

Wie sich die Deutschen den Ausgleich vorstellen.
Beide breiten die Arme aus und laufen aufeinander zu, um sich zu umarmen – der Deutsche springt zur Seite und der Tscheche fällt auf die Nase.

Jak si Němci představují vyrovnání. Oba rozpráhnou náručí a poletí si do objetí – Němec odskočí a Čech si rozbije nos ...

Quelle/Zdroj: HUMORISTICKÉ LISTY, LVII 1914

die erstarkten tschechischen Sozialdemokraten 1911 de facto von der überwiegend deutsch geführten österreichischen Sozialdemokratie. Ebenfalls Ausdruck dieser nationalen Zentrifugalkräfte war die Gründung getrennter Vereine und ähnlicher gesellschaftlicher Organisationen. Der Zusammenschluss der sozialdemokratischen Arbeiterturnvereine zum Arbeiter-Turnerbund im Jahre 1909 – dem Vorläufer des Arbeiter-Turn- und Sportverbands - war eigentlich eine nationale Reaktion auf die schon vorher erfolgte Gründung der ähnlichen tschechischen Sokol- und Orel-Verbände.

Da die Tschechen die Kolonie Togo nicht bekommen haben, treiben sie innerstaatliche Kolonialpolitik.

„Jelikož Češi nedostali kolonii Togo, provádějí koloniální politiku vnitrostátně.“

Quelle/Zdroj: Rübzahl, II (1920)

19. století bylo obdobím národního socialismu, které se projevilo nejen pozitivně např. při politickém sjednocování Itálie a Německa, ale také negativně, protože vytvořilo duševní klima, které podstatně určovalo mentalitu a jednání aktivních politiků v první polovině dvacátého století. Poté, kdy se v roce 1867 rakouská monarchie spojila s Maďary, se především Češi cítili oklamáni a stále více hledali národnostní řešení, která by se by se dala realizovat uvnitř starourakouského státu, ve kterém dominovali Němci. Pro skutečný úspěch sociální demokracie to znamenalo ustoupit od jejich plánovaného internacionalismu. Krátce po začátku nového století se posílení českých sociálních demokratů v roce 1911 de facto oddělili od převážně německy vedené rakouské sociální demokracie. Založení separátních spolků a

sdužení a podobných společenských organizací bylo rovněž projevem těchto nacionálních odstředivých sil. Sloučení sociálně demokratických tělocvičných spolků pracujících do Arbeiter-Turnerbund v roce 1909 – předchůdce Arbeiter-Turn- und Sportverband – byl vlastně národní reakcí na již předešlé založení podobných českých svazů Sokol a Orel.

„Tschechische Kinder gehören in tschechische Schulen“, in der Tat gehören sie nur noch theoretisch dorthin – denn die Fenster sind eingeschlagen und die Schule ist von den germanischen „Pädagogen“ verwüstet, die sie jetzt problemlos in ihre Umerziehungsanstalt jagen können.

České děti patří do české školy, ba skutečně už jen do ní patří – vytrískanými okny, jak je spustošena od germánských „pajdagoga“ kteří je teď snadno zaženou do své přešlejšvárny.

Quelle/Zdroj: ŠÍPY, XI (27.8.1898)

DAS AUSEINANDERLEBEN IM SPIEGEL DER KARIKATUR

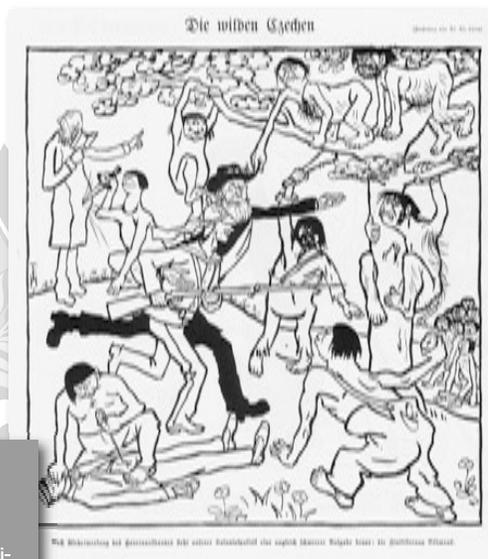

Furor teutonicus. „Kruzitürken, was ist das? Ich bin so ein riesiges und grausiges Vieh, ich schnaube und trample, daß der Boden zittert, und trotzdem fürchtet sich dieses ‚minderwertige‘ Kropfzeug gar nicht vor mir!“ Der Frosch Satire: „Wie sollte man über dieses tobende Untier nicht lachen?“

Furor teutonicus. „Krucitürk, co je to? Já takové velké a hrozné zvíře, funím a dupu, až země duní, a přec se mne ta ‚minderwertig‘ havet’ pranitc nebojí!“ - Žabka satyra: „Jak se nesmát zuřivému nemehu.“

Quelle/Zdroj: ŠÍPY, X (27.11.1897)

Wie weit sich die Deutschen und Tschechen im Zeitalter des Nationalismus auseinandergeliebt haben, verraten auf besonders drastische Weise zeitgenössische Karikaturen. Die damaligen Zeichner und Texter ließen ihrem Zorn bei der Bloßstellung der Hinterhältigkeit, Bösartigkeit und Aggressivität des jeweils anderen freien Lauf. Mit sichtbarer Lust rissen sie alle Brücken der Verständigung über einzelne Fragen des guten Zusammenlebens ein. Egal ob es sich bei den angesprochenen historischen Themen um den Sprachenstreit, die Bemühungen um einen Ausgleich oder die Kultur des anderen handelt, der andere wurde als Fremder, wenn nicht sogar als Feind erschaffen, dem nicht zu trauen, aber alles Schlimme zuzutrauen ist. Die Karikaturen ebenso der einen wie der anderen Seite vermittelten gleichwohl eine gemeinsame Botschaft: Deutsche und Tschechen können einfach nicht miteinander leben.

Nach der Niederwerfung des Hereroaufstandes steht unserer Kolonialpolitik eine ungleich schwerere Aufgabe bevor: die Zivilisierung Böhmens.

Divoc e. Po potlačení Hereru stojí nakoloniální politika prvým nesrovnatelně těžšího úkolu: před civilizací Č.

Quelle/Zdroj: Simplicissimus, IX (19.03.1904)

VZÁJEMNÉ ODCIZENÍ V ZRCADLE KARIKATURY

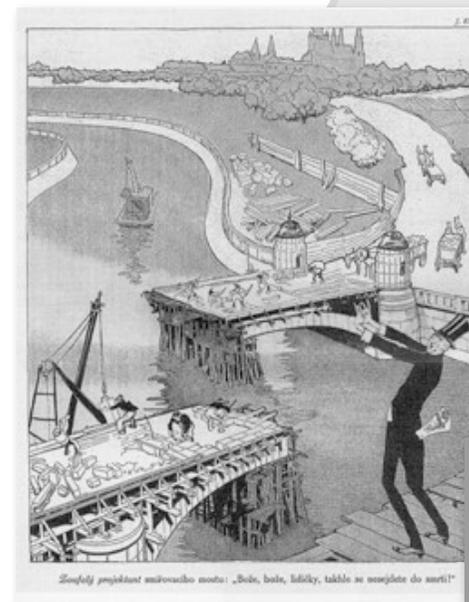
Do jaké míry se vzájemně odcizili Němci a Češi v době národního socialismu, prozrazují obzvláště drastickým způsobem dobové karikatury. Tehdejší kreslíři a textaři nechali volný průběh svému hněvu při zostuzování základnosti, zlomyslnosti a agresivity druhé strany. S viditelnou chutí bourali všechny mosty porozumění v jednotlivých otázkách dobrého soužití. Bylo jedno, jednalo-li se ve zmiňovaných historických tématech o jazykový spor, snahy o vyrovnání nebo kulturu druhé strany, druhá strana byla vytvářena jako cizinec, ne-li dokonce jako nepřítel, kterému se nedá věřit, pouze zlé věci. Karikatury zprostředkovaly nicméně oběma stranám také společné poselství: Němci a Češi nemohou spolu jednoduše žít.

Eine Ministerkonferenz am Operationstische. Berathung über die Auflösung des „böhmischen“ Knotens.

Ministerská konference u operačního stolu. Porada o rozvázání „eského g uzlu.“

Quelle/Zdroj: FIGARO, XLI (19.6.1897)

Verzweifelter Projektant einer Brücke, deren Teile sich in der Mitte treffen sollen: „O Gott, o Gott, Menschenkinder, so kommt ihr nie im Leben zusammen!“

Zoufalý projektant smířovacího mostu: „Bože, bože, lidický, takhle se nesejete do smrti.“

Quelle/Zdroj: HUMORISTICKÉ LISTY, LVI (1913)